

РОЗВИТОК Е-ДЕМОКРАТІЇ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ

*Сердюк О.І.**кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Полтавська державна аграрна академія
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0926-9623>**Мирина О.В.**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Полтавська державна аграрна академія
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3252-3319>**Ситник А.П.**аспірант кафедри публічного управління та адміністрування,
Полтавська державна аграрна академія**Мирний М.В.**магістрант за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування»,
Полтавська державна аграрна академія*

DEVELOPMENT OF E-DEMOCRACY IN THE UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES OF UKRAINE

*Serdiuk O.**Candidate of Economics, Associate Professor,
Professor of Public Management and Administration Department,
Poltava State Agrarian Academy
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0926-9623>**Myrina O.**Candidate of Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Public Management and Administration Department,
Poltava State Agrarian Academy
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3252-3319>**Sytnyk A.**Postgraduate of Public Management and Administration Department,
Poltava State Agrarian Academy**Myrnyi M.**Master Student of Specialty of Public Management and Administration,
Poltava State Agrarian Academy***Анотація**

В статті викладено результати моніторингу спектру електронних сервісів офіційних веб-сайтів об'єднаних територіальних громад України, як власних, так і платформ спільного користування. За факторну ознаку при дослідженні рівня активного розвитку е-взаємодії на місцевому рівні обрано розмір об'єднаної територіальної громади за кількістю населення. Обґрунтовано базовий пакет е-сервісів офіційного веб-сайту об'єднаної територіальної громади.

Abstract

The article presents the results of monitoring the range of electronic services of the official websites of the united territorial communities of Ukraine, both own and shared platforms. As a factor of active development of e-interaction at the local level, the size of the united territorial community by population was studied. The basic package of e-services of the official site of the united territorial community is substantiated.

Ключові слова: е-демократія, е-урядування, е-взаємодія, е-сервіси, е-платформи, об'єднані територіальні громади.

Keywords: e-democracy, e-government, e-interaction, e-services, e-platforms, united territorial communities.

Опис проблеми. Демократичність суспільства характеризується рівнем діалогу влади з громадянами, відкритістю і прозорістю її діяльності, рівнем довіри громадськості до державних органів та органів місцевого самоврядування. За діалогових форм управління вкрай актуальним стає використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Широке використання сучасних ІКТ на всіх рівнях влади є однією з умов реалізації ідей децентралізації влади в Україні, а також створює умови для підвищення ефективності місцевого самоврядування. Розширення спектру інструментів е-взаємодії на рівні об'єднаних територіальних громад дозволяє: продемонструвати відкритість місцевої

влади і її готовність до діалогу; покращити доступність, якість та ефективність соціальних послуг; розширити можливості електронної участі; збільшити фінансовий потенціал та інвестиційну привабливість населених пунктів; зміцнити довіру громадян до органів місцевого самоврядування за рахунок іміджевих функцій е-взаємодії; економити як матеріальні, так і людські ресурси.

Громадам належить самостійно напрацювати власні рішення в сфері інформаційних технологій взаємодії. Місцеві підходи до впровадження інструментів е-взаємодії визначаються представниками органів місцевого самоврядування, що дозволяє врахувати потреби та умови формування і розвитку кожної окремо взятої об'єднаної територіальної громади. Проте, поряд з урахуванням локальних проблем та викликів формування місцевої моделі е-демократії має базуватися на вивченні найкращих вітчизняних та зарубіжних практик.

Огляд існуючих досліджень і публікацій. При дослідженні тематики нами було опрацьовано роботи таких вітчизняних науковців і практиків: А. Семенченка, В. Дрешпака [4], Н. Грицяк, С. Соловійова [2] (розглянуто концептуальні засади електронного урядування та електронної демократії, їх основні напрями розвитку та форми); С. Панцир [3, 5], А. Когуца [5] (досліджено питання вироблення політики е-демократії в Україні); С. Барегамян, Ю. Карпі [1] (визначено виклики та тенденції розвитку е-демократії на місцевому рівні).

Формулювання цілей статті. Розглянути засади формування інструментів електронної демократії та тенденції їх розвитку на рівні об'єднаних територіальних громад України. Побудувати оптимальний варіант базового пакету е-сервісів, розміщених на офіційних веб-сайтах, з орієнтацією на окремі напрями діяльності громад і органів місцевого самоврядування.

Основна частина. Поява концепції «електронної демократії» є продовженням розвитку загальної теорії демократії. Розумітимемо демократію як форму організації суспільства, його державно-політичного устрою, що ґрунтується на визнанні народу джерелом влади, послідовному здійсненню принципу рівності і свободи людей, їх реальної участі в управлінні справами держави і суспільства. Е-демократію розглядатимемо як процес залучення громадян до вирішення різноманітних суспільно-політичних завдань за допомогою сучасних ІКТ, що відповідає демократичній моделі застосування ІКТ у процесах сучасного суспільно-економічного розвитку. Погоджуємося з В. Дрешпаком в тому, що е-демократія включає в себе всю сферу мережевої суспільної взаємодії громадян, організацій та інститутів через електронну комунікаційну систему, тобто сферу громадянського суспільства. Важливим елементом е-демократії є е-уряд, але він далеко не вичерпує її [4].

Зміст терміну електронна демократія в Україні врегульовано Концепцією розвитку електронної демократії до 2020 року (в межах демократичної моделі), згідно з якою він тлумачиться як «форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації

залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоврядування шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій в демократичних процесах, що дає змогу: посилити участь, ініціативність та залучення громадян на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні до публічного життя; поліпшити прозорість процесу прийняття рішень, а також підзвітність демократичних інститутів; поліпшити зворотну реакцію суб'єктів владних повноважень на звернення громадян; сприяти публічним дискусіям та привертати увагу громадян до процесу прийняття рішень» [6].

У Рекомендаціях Rec(2004)15 Комітету міністрів країн-членів Ради Європи щодо е-урядування е-демократію визначено як «використання ІКТ урядами, політичними партіями, громадянами та іншими учасниками політичних процесів на місцях, у регіонах, на національному або міжнародному рівнях з метою розширення участі громадян у процесах прийняття державних рішень» [3]. Зазначимо, що таке трактування ближче до адміністративної моделі застосування ІКТ у процесах сучасного суспільно-економічного розвитку. Проте для держави визначальним є те в межах якої моделі механізм е-демократії реалізується на практиці.

Згідно Індексу EGDI (E-Government Development Index), за яким Департамент з економічних і соціальних питань ООН (UNDESA) оцінює рівень розвитку електронного урядування в світі, Україна класифікується як країна з високим рівнем е-урядування. Її рейтинг у 2012-2020 рр. був нестабільним і коливався в діапазоні 62-87 місця. Проте, з 2018 р. по 2020 р. Україна посунулася в рейтингу з 82 на 69 місце [7]. Комплексний показник (поєднує три субіндекси: онлайн-сервісів, телекомунікаційної інфраструктури, людського капіталу) в 2020 р. склав 0,7179 проти 0,6165 в 2018 р.

Серед результатів впровадження е-урядування на державному рівні в Україні виділимо: функціонування Єдиного державного порталу адміністративних послуг (poslugy.gov.ua); створення Єдиного веб-порталу використання публічних коштів України (<https://spending.gov.ua/new/>); робота системи оприлюднення електронних публічних закупівель «ProZorro» (prozorro.gov.ua); підтримка Єдиного державного порталу відкритих даних (<https://data.gov.ua/>); започаткування системи електронного декларування статків публічних осіб (nazk.gov.ua); запровадження системи електронних звернень (itd.rada.gov.ua/services/petitions/; petition.president.gov.ua); використання інтерактивної урядової інформаційно-аналітичної системи для проведення консультацій з громадськістю «Громадянське суспільство і влада» (<https://www.knmu.gov.ua/gromadskosti/gromadyansk-e-suspilstvo-i-vlada>); запуск першого в Україні порталу доступних гео-даних GIS Data (<https://cid.center/gisdata/>); створення веб-ресурсів електронних послуг Міністерства юстиції України (<https://kap.minjust.gov.ua/>), Державної податкової служби України (<https://cabinet.sfs.gov.ua>), Держгеокадастру (<https://e.land.gov.ua/>); підготовка до

впровадження інформаційної системи управління людськими ресурсами (HRMIS); започаткування Порталу управління знаннями (<https://pdf.nacs.gov.ua/>); функціонування Веб-платформи «Єдина платформа місцевої електронної демократії» (<https://e-dem.tools/>).

Існує цілий ряд єдиних платформ е-сервісів, що дозволяють створити дієві механізми використання сучасних інструментів е-демократії на рівні територіальних громад. Проте розвиток е-взаємодії органів місцевого самоврядування, територіальних

громад і суспільства більшою мірою залежить від рівня цифрової грамотності представників місцевої влади та громади, а також пропозиції технологій та сервісів, які були б зрозумілі та доступні користувачам.

Проведений моніторинг офіційних веб-сайтів 101 об'єднаної територіальної громади України, чисельність населення у яких перевищує 10 тис. осіб, виявив стійку тенденцію до розширення спектру електронних сервісів, як власних так і платформ спільного користування (таблиця 1).

Таблиця 1

Групування результатів моніторингу сайтів об'єднаних територіальних громад України, чисельність населення яких перевищує 10 тисяч осіб, на наявність е-сервісів, станом на 01 жовтня 2020 р.

Вид е-сервісу	Групи об'єднаних територіальних громад за кількістю населення, осіб							Всього	З них з'явилось у 2019-2020 рр.
	I (10300-11440)	II (11441-13696)	III (13697-17080)	IV (17081-21592)	V (21593-27232)	VI (27233-34000)	VII (34001-41900)		
Кількість об'єднаних територіальних громад	5	16	23	27	18	8	4	101	-
Система електронних петицій	4	12	15	15	11	6	2	65	14
Онлайн звернення, зворотній зв'язок, контакт центр	2	8	13	14	7	5	2	51	29
Єдина система електронних публічних закупівель (ProZorro)	1	7	4	6	5	2	-	25	15
Бюджет участі	-	2	3	5	-	3	3	16	10
т. ч. Платформа «Громадський проект»	-	2	1	1	-	1	1	6	4
Е-сервіс «Бюджет участі»	-	-	1	2	-	-	-	3	2
Платформи Соціального інспектора	-	-	-	2	-	2	1	5	3
Е-сервіс «Громадський бюджет»	-	-	-	2	-	2	1	5	3
Платформи електронної демократії	-	-	-	2	-	2	1	5	3
Контроль витрат державних установ (PAYWATCH)	1	5	2	-	2	3	-	13	13
Консультації з громадськістю	-	-	3	3	3	-	1	10	9
Відкритий бюджет	-	1	1	4	1	1	1	9	8
Відео сесій, засідань виконкомів, в т. ч. трансляція он-лайн	-	3	1	1	1	2	-	8	8
Інтерактивні мапи різного змісту	1	-	2	1	3	1	-	8	8
Електронна черга в дошкільний навчальний заклад	-	-	2	2	1	2	2	9	7
Електронне опитування	-	-	1	4	2	-	1	8	6
Геопортал	-	-	2	2	1	1	-	6	6
Система поіменного голосування «Голос»	-	-	1	2	1	1	1	6	4
Веб-камери	-	-	-	2	-	-	3	5	5
Портал «Відкритих даних»	1	-	1	-	-	1	1	4	4
Інвестиційний портал АІС	-	-	-	-	-	2	1	3	1
Портал «Відкрите місто»	-	-	-	1	1	1	-	3	3
Портал адміністративних послуг	-	-	-	1	-	1	-	2	2
Розумна взаємодія	-	-	1	-	-	1	-	2	2
АІС Енергосервіс	-	-	-	-	-	1	1	2	-
Кабінет мешканця	-	1	-	-	-	-	1	2	1
Запис до лікаря	-	-	-	-	1	1	-	2	2

Джерело: узагальнено авторами за даними офіційних веб-сайтів об'єднаних територіальних громад України

Найбільш поширеними серед дослідженої вибірки є такі інструменти: системи електронних петицій (64,3 %); онлайн звернення, зворотній зв'язок, контакт центр (50,0 %); Єдина система електронних публічних закупівель (ProZorro) (24,8 %); Бюджет участі (15,8 %); Контроль витрат державних установ (PAYWATCH) (12,9 %). Активно використовуються платформи спільного користування, що забезпечують реалізацію Бюджету участі (Платформа «Громадський проект», Е-сервіс «Бюджет участі» Платформи «Соціальний інспектор»; Е-сервіс «Громадський бюджет» Платформи електронної демократії) та сервіси «Місцеві петиції», «Відкрите місто», «Консультації з громадськістю» Платформи електронної демократії. Потрібно констатувати, що більшість із вищезгаданих сервісів з'явилася на офіційних сайтах громад 2019-2020 рр., зокрема, 78,5 % систем електронних петицій, 56,9 % онлайн звернень; 60,0 % підключень до Єдиної системи електронних публічних закупівель (ProZorro); 62,5 % сервісів Бюджету участі; всі підключення до сервісу «PAYWATCH». В цей же період започаткована переважна більшість інших досліджених на сайтах об'єднаних територіальних громад е-сервісів.

Від 5 до 10 % об'єднаних територіальних громад практикують: електронні консультації; відкритий бюджет; відео сесій і засідань виконкомів, в т. ч. трансляцію он-лайн; інтерактивні мапи різного змісту; електронну чергу в дошкільний навчальний заклад; електронне опитування; геопортал. В ряді випадків активні сервіси: Система поіменного голосування «Голос»; Портал «Відкритих даних»; веб-камери; Інвестиційний портал АІС; Портал «Відкрите місто»; Портал адміністративних послуг; АІС Енергосервіс; Кабінет мешканця; «Розумна взаємодія»; запис до лікаря.

Як факторну ознаку розвитку е-взаємодії на місцевому рівні досліджено розмір об'єднаної територіальної громади за кількістю населення. При угрупованні об'єднаних територіальних громад за кількістю населення, яка варіює від 10,3 тис. до 41,9 тис. осіб, розглянуто нерівні інтервали (ширина кожного подальшого інтервалу збільшується в арифметичній прогресії), оскільки вивчалися як малі, так і великі громади, створені у 2018 р. Виявлено, що

спектр е-сервісів офіційних веб-сайтів громад з кількістю населення понад 27 тис. осіб (V-VII групи) ширший в 1,5-2,0 р. Більш уважними до вивчення та задоволення своїх операційних та соціальних потреб мешканців є органи місцевого самоврядування в об'єднаних територіальних громадах середнього розміру, що спонукало їх до задіяння таких одиничних інструментів як: Medcard24.net; «Громадський транспорт онлайн»; Запис до ЦНАП; Консультаційний пункт для бізнесу; Єдиний веб-портал використання публічних коштів; Школа онлайн; Е-рішення; Електронні послуги; Е-дата. Зазначимо також, що лише в одній з великих громад, Дунаєвецькій міській об'єднаній територіальній громаді Хмельницької області (понад 39 тис. осіб), практикують замовлення мобільного адміністратора. Разом з тим 14 (зі 101 досліджених) місцевих рад, не запровадили жодного е-сервісу. В цілому ряді випадків заявлені на офіційних веб-сайтах е-сервіси не задіяні на рівні громади, що було прирівняно нами до їх відсутності.

Прогресивну для сучасного етапу розвитку е-демократії практику впровадження єдиного типового сайту для органів місцевого самоврядування мають громади Дніпропетровської області. Проте зауважимо, що за єдиною схемою з офіційного веб-сайту пропонується переважно вихід на зовнішні е-сервіси, платформи та корисні сайти для бізнесу і громадян, більшість з яких слугують для отримання публічної інформації.

З метою створення добрих умов для розвитку територіальних громад, ефективної реалізації функцій органів місцевого самоврядування, підвищення комунікативної та суспільно-корисної активності громадян, посилення їх участі в вирішенні питань місцевого значення визначено базовий пакет е-сервісів офіційного веб-сайту об'єднаної територіальної громади. До цього пакету доцільно віднести: Систему електронних петицій, Онлайн звернення, Консультації з громадськістю, Єдину систему електронних публічних закупівель (ProZorro), Контроль витрат державних установ (PAYWATCH), Відкритий бюджет, Портал «Відкритих даних», Портал адміністративних послуг (таблиця 2).

Базовий пакет е-сервісів для забезпечення напрямів діяльності об'єднаних територіальних громад, органів місцевого самоврядування

Е-сервіс	Призначення е-сервісу	Напрями діяльності					
		1	2	3	4	5	6
Система електронних петицій	Індикатор висвітлення найгостріших і найважливіших питань з точки зору жителів громади, контролю за діяльністю влади						
Онлайн звернення	Вплив на діяльність органів влади, відстоювання своїх прав та законних інтересів						
Консультації з громадськістю	Залучення громадян до участі в управлінні, надання можливості вільного доступу до інформації про діяльність органів виконавчої влади, а також забезпечення гласності, відкритості та прозорості їх діяльності.						
Єдина система електронних публічних закупівель (ProZorro)	Забезпечення прозорості та ефективності використання коштів громади, запобігання корупційним схемам у закупівлях						
Контроль витрат державних установ (PAYWATCH)	Контроль та візуалізація витрат (контроль за транзакціями)						
Відкритий бюджет	Підвищення якості звітування органу місцевого самоврядування, в частині використання коштів громади						
Портал «Відкритих даних»	Забезпечення доступу до інформації органу місцевого самоврядування з можливістю її наступного використання.						
Портал адміністративних послуг	Впровадження та надання вичерпної інформації про адміністративні послуги: надання адміністративних та інших публічних послуг в електронному вигляді						

Очікується, що вищезгадані е-сервіси сприятимуть діяльності об'єднаних територіальних громад та органів місцевого самоврядування в таких напрямках: залучення населення до участі у вирішенні питань місцевого та загальнодержавного значення (1); володіння, використання та управління комунальною власністю (2); забезпечення комплексного соціально-економічного та культурного розвитку відповідної території (3); надання соціальних послуг населенню, соціальний захист населення, сприяння працевлаштуванню громадян (4); забезпечення законності, громадської безпеки, правопорядку, охорона прав, свобод і законних інтересів громадян (5); захист інтересів і прав місцевого самоврядування (6).

Висновки. Результати моніторингу офіційних веб-сайтів об'єднаних територіальних громад України свідчать, що темпи впровадження інструментів електронної демократії на місцевому рівні є низькими, що можна пояснити як недостатньою технічною та організаційною готовністю влади, так і відсутністю значного попиту на е-сервіси членів громади. Різні за розміром об'єднані територіальні громади використовують електронні інструменти не в рівній мірі, проте, переважна їх більшість – мінімальну кількість. Актуальним є впровадження базового пакету е-сервісів для забезпечення операційних потреб органів місцевого самоврядування та соціальних потреб, гарантування дотримання прав та свобод членів об'єднаних територіальних громад. Популяризація е-сервісів в громадах вимагає проведення відповідних інформаційно-просвітницьких кампаній.

Список літератури

1. Барегамян С. Х., Карпі Ю. В. Електронне урядування на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях: сучасний стан та перспективи впровадження в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/32.pdf (дата звернення: 20.10.2020).
2. Грицяк Н. В., Соловійов С. Г. Електронна демократія : навч. посіб. за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Н. В. Грицяк. К. : НАДУ, 2015. 66с.
3. Електронна демократія. Біла книга державної політики / під ред. С. Панцира. К.: 2015. 43 с. URL: <http://surl.li/htou> (дата звернення: 20.10.2020).
4. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. / за заг. ред. А. І. Семенченка, В. М. Дрешпака. К., 2017. URL: <http://surl.li/htov> (дата звернення: 29.02.2020).
5. Панцир С., Когут А. Е-демократія в Україні: рекомендації щодо впровадження політики та забезпечення її результативності. К.: ФОП Жорін Р. В., ФОП Марченко Ю. І. 24 с. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28784.pdf> (дата звернення: 29.10.2020).
6. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 797-р. URL: <http://surl.li/htow> (дата звернення: 29.10.2020).
7. Рейтинг електронного правління ООХ (EGDI). URL: [https://www.tadviser.ru/index.php/Статьи:Рейтинг_електронного_правління_ООН_\(EGDI\)](https://www.tadviser.ru/index.php/Статьи:Рейтинг_електронного_правління_ООН_(EGDI)) (дата звернення: 29.10.2020).